

Samenvatting

Onderzoek naar ondersteuningwensen van ouders met een adoptiekind

Irma Huisman

Begeleider: dr. H.T.A. Amsing

Tweede begeleider: dr. R. Hoekstra

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, Afdeling Algemene Pedagogische Wetenschappen

Masterthesis

April, 2013

Sinds 2006 stijgt het aandeel adoptiekinderen van twee jaar en ouder dat naar Nederland komt. Kinderen die op oudere leeftijd worden geadopteerd, ervaren vaak grotere problemen in hun ontwikkeling. Hierdoor komen hun adoptieouders voor complexere opvoedingsuitdagingen te staan. Via dit onderzoek wilden we te weten komen of de ondersteuningwensen van Nederlandse ouders met een adoptiekind als gevolg van het veranderde profiel van adoptiekinderen zijn veranderd ten opzichte van 2006. De onderzoeksvraag luidde dan ook: “Wat zijn de ondersteuningwensen van ouders met een adoptiekind anno 2012 en wijken die af van de ondersteuningwensen zoals gebleken uit het onderzoek van het PON in 2006?”

Theoretisch kader

De onderzoekster heeft diverse recente onderzoeken (na 2000) naar de ondersteuningwensen van adoptieouders bestudeerd. Het ging bijna uitsluitend om Amerikaans onderzoek omdat in Nederland nauwelijks onderzoek is gedaan. Het enige Nederlandse onderzoek is dat van PON.

PON onderzoek naar ondersteuningwensen 2006

Het PON (instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling in Noord-Brabant) voerde in opdracht van het Brabants Afstand- en Adoptieplatform in 2006 een onderzoek uit naar de ondersteuningwensen van adoptieouders uit de regio Noord-Brabant die tussen 1995 en 2005 hebben geadopteerd. Uit dit onderzoek bleek dat adoptieouders een grote behoefte hebben aan ondersteuning. Bijna 70% van de ouders maakte zich wel eens zorgen, vooral over het opbouwen van de band, over het slaapgedrag en de lichamelijke en cognitieve ontwikkeling van hun adoptiekind(eren). De ouders bleken vooral behoefte te hebben aan bevestiging en aan tips en adviezen over adoptiegerelateerde ontwikkelings- en opvoedingsvragen. Daarnaast wilden zij weten of bepaald gedrag hoort bij de ontwikkelingsfase van hun kind of dat het adoptiegerelateerd is.

Onderzoeksmethode behoefteonderzoek 2012

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag zijn vier deelvragen geformuleerd. Deze luiden als volgt:

1. Waarover maken adoptieouders zich zorgen met betrekking tot hun adoptiekind(eren)?
2. Welke redenen hebben adoptieouders voor het inschakelen van professionele adoptiespecifieke hulpverlening?
3. Vinden adoptieouders het huidige nazorgaanbod voor adoptieouders toereikend? Zo nee, wat missen zij?
4. Maken adoptieouders die een kind met een bepaalde risicofactor hebben geadopteerd zich meer zorgen, schakelen zij vaker professionele hulp in en vinden zij het huidige nazorgaanbod voor adoptieouders vaker niet toereikend?

Het onderzoek bestond uit een digitale vragenlijst en vijf groepsinterviews. De resultaten van de vragenlijst zijn voornamelijk kwantitatief van aard en geven inzicht in de vier deelvragen. De groepsinterviews maken het mogelijk om wat meer door te vragen.

Voor het onderzoek zijn alle adoptieouders die tussen 2001 en 2011 hebben geadopteerd aangeschreven. De vragenlijst is door 1.328 adoptieouders ingevuld, waaruit 1.311 bruikbare vragenlijsten zijn meegenomen in de analyse; een bruikbare respons van 18%.

Groepsinterviews

Per groepsinterview namen vijf tot tien adoptieouders deel. De geïnterviewden hadden zelf aangegeven mee te willen werken aan een interview.

De deelnemers zijn onderverdeeld in de volgende categorieën:

- ouders die een kind hebben geadopteerd dat ouder was dan twee jaar
- ouders met een kind met een belaste sociaal-emotionele achtergrond
- ouders die meerdere kinderen tegelijk hebben geadopteerd
- ouders van een adoptiekind van tien jaar of ouder op het moment van het onderzoek
- ouders die meerdere keren professionele hulp hebben ingeschakeld

Resultaten vragenlijst

Waarover maken adoptieouders zich zorgen?

Van de respondenten heeft 60% zich wel eens zorgen gemaakt over het gedrag en de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun eerste adoptiekind en iets meer dan de helft bij hun tweede. Bij een tweede adoptiekind maken ouders zich verhoudingsgewijs meer zorgen om een eventuele ontwikkelingsachterstand en over de special need. Dit is te verklaren uit het feit dat het tweede adoptiekind relatief vaker een special need heeft dan het eerste adoptiekind.

Inschakelen professionele hulpverlening

Van de bezorgde adoptieouders heeft 70% professionele hulp ingeschakeld. De meeste hadden behoefte aan adviezen en tips. Bij de keuze voor een professionele hulpverleningsinstantie heeft 84% voor het eerste adoptiekind gelet op de aanwezigheid van adoptiedeskundigheid en voor het tweede adoptiekind 74%. Adoptieouders zijn het meest tevreden over de hulp van adoptiespecifieke hulpverleningsinstanties. Iets minder tevreden zijn ouders over de hulp van reguliere hulpverleningsorganisaties.

Met de stelling: "Adoptiespecifieke opvoedingsondersteuning is in eerste instantie niet nodig.

Adoptieouders kunnen prima terecht bij een reguliere voorziening zoals een huisarts, een consultatiebureau, een Centrum voor Jeugd en Gezin", is 24% het eens; 76% is het hiermee oneens.

Adoptiespecifieke ondersteuning is onmisbaar in de eerste jaren na adoptie, vindt 62%. En met de stelling: "Adoptieouders moeten gedurende de hele opvoedingsperiode een beroep kunnen doen op adoptiespecifieke hulpverlening", is 91% het eens.

Toereikendheid huidige nazorgaanbod

Van de adoptieouders vindt 37% het huidige nazorgaanbod voor adoptieouders niet toereikend. Van de 457 adoptieouders die het huidige nazorgaanbod ontoereikend vinden, hebben 249 adoptieouders aangegeven wat zij specifiek missen in het huidige nazorgaanbod.

- 22% heeft behoefte aan adoptiedeskundigen die hen de juiste hulp, zorg, ondersteuning, begeleiding, tips en adviezen kunnen geven
- 17% mist een proactieve benadering in het aanbieden van nazorg
- Bekendheid met het nazorgaanbod mist 14%. Deze adoptieouders geven aan dat zij niet weten waar zij terecht kunnen voor de juiste hulp.
- Betaalbare adoptienazorg, zonder lange wachttijden, dichtbij de eigen woonplaats mist 10%
- Minder dan 10% mist regelmatig contact met een (ervarings)deskundige, adoptiekennis bij andere hulpverleningsinstanties of professionals, zoals het consultatiebureau; de huisarts; leerkrachten en GGZ-instellingen, mogelijkheden voor bijeenkomsten en cursussen en lotgenoten contactavonden en laagdrempeliger aanbod van nazorg, een vorm van begeleiding en informatievoorziening aan scholen en leerkrachten en het ontbreken van kraamzorg.

Maken adoptieouders die een kind met een bepaalde risicofactor hebben geadopteerd zich meer zorgen, schakelen zij vaker professionele hulp in en vinden zij het huidige nazorgaanbod voor adoptieouders vaker niet toereikend?

Als risicofactoren zijn aangemerkt: het hebben van een special need, geadopteerd zijn tegelijk met een ander kind, drie keer of vaker zijn overgeplaatst in het geboorteland en ouder zijn dan twee jaar bij adoptie. Uit het onderzoek blijkt dat ouders van de kinderen met een bovengenoemde risicofactor zich inderdaad iets vaker zorgen maken dan ouders van kinderen zonder risicofactor. Ook schakelen zij iets vaker professionele hulp in. De kans dat ouders zich zorgen maken; professionele hulp inschakelen; het huidige nazorgaanbod voor adoptieouders niet toereikend vinden, neemt per jaar dat het kind bij aankomst ouder is, toe.

Resultaten groepsinterviews

Met de adoptieouders die deelnamen aan de groepsinterviews is gesproken over hun ondersteuningswensen. De volgende wensen kwamen hieruit naar voren.

Standaard nazorgaanbod

Veel van de geïnterviewden hebben behoefte aan een standaard nazorgaanbod, dat proactief aan de adoptieouders aangeboden wordt. Volgens veel ouders ontbreekt dit nu. Ouders vinden dat er een grote discrepantie bestaat tussen het voor- en het natraject bij adoptie. De vergunninghouders zijn wettelijk verplicht adoptieouders in het eerste jaar na aankomst nazorg te bieden, maar de ervaring van ouders is dat dit heel verschillend wordt ingevuld. Ouders hadden zich gesteund gevoeld wanneer adoptiedeskundigen een aantal maanden na aankomst telefonisch contact met hen hadden opgenomen, waarin de ouders hun eerste ervaringen konden delen en de eventuele vragen konden bespreken. Ouders hebben graag hulp bij het in kaart brengen van hun nazorgbehoefte door een adoptiedeskundige die eventueel kan verwijzen naar adoptiespecifieke hulpverlening. Ook zou daarmee de drempel die ouders kunnen voelen om nazorg te vragen, worden weggenomen.

Hulpverlening thuis

Hulpverlening in de thuissituatie heeft – volgens ouders – als voordeel dat de hulpverleners kunnen zien wat er bij de ouders thuis nog niet zo goed gaat, in plaats van dat de ouders dit zelf moeten benoemen. Ook vinden ouders het een meerwaarde dat objectieve hulpverleners met deskundigheid op het gebied van adoptie hun kind(eren) zien, eventuele problemen kunnen signaleren, en daarbij doorverwijzen naar de juiste hulpverlening.

Advies, tips en bevestiging

De geïnterviewde adoptieouders willen graag bevestigd krijgen wat zij al goed doen in de opvoeding. Ook hebben zij behoefte aan adviezen en tips om het nog beter te kunnen doen. Belangrijk is dat de hulpverleners voldoende deskundigheid hebben op het gebied van adoptie, dat de adviezen te realiseren zijn binnen een gezinssituatie waar vaak meerdere kinderen wonen en dat de ouders een positieve verandering bij hun kind(eren) kunnen waarnemen.

Bekendheid nazorgaanbod en hulp bij het kiezen van de juiste hulpverlening

De geïnterviewde ouders vinden het soms lastig om de juiste adoptiespecifieke hulpverlening te vinden. Onbekendheid met het aanbod speelt een rol. Wat ook meespeelt, is dat ouders niet altijd weten of de moeilijkheden waar zij tegen aanlopen adoptiegerelateerd zijn of niet. In twee groepen werd de behoefte aan een adressenlijst van gespecialiseerde hulpverleners genoemd.

Referentiekaders en informatie over adoptiegerelateerde thema's

Adoptieouders hebben een sterke behoefte aan informatie over adoptiegerelateerde thema's en verhalen over ervaringen van andere adoptieouders. Met name wanneer kinderen in een nieuwe ontwikkelingsfase komen. Sommige ouders die een adoptiekind van tien jaar of ouder hebben, vinden het moeilijker om informatie te vinden die aansluit bij de ontwikkelingsfase van een wat ouder kind.

Langdurige nazorg

De geïnterviewden uitten de wens dat adoptie nazorg langdurig voor adoptieouders beschikbaar moet zijn. In iedere levensfase van hun kind(eren) dienen zich weer nieuwe adoptiegerelateerde vragen aan, waarbij er opnieuw behoefte aan nazorg kan zijn.

Kennis van adoptie op kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en scholen

De geïnterviewde ouders zijn het er met elkaar over eens dat adoptiedeskundigheid op kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en scholen heel belangrijk is. Zij vinden het erg belangrijk dat er mogelijkheden voor leidsters en leerkrachten zijn om ondersteuning te kunnen krijgen wanneer zij vragen hebben over adoptiekinderen.

Ervaringen kunnen delen

In vier van de vijf groepsinterviews werd de wens geuit om hun ervaringen met iemand te kunnen delen. Ouders vinden het prettig om hun verhaal te delen met psychologen, andere adoptieouders of op internetfora.

Ondersteuningswensen specifieke groepen

Met de groepsinterviews is ook onderzocht of de verschillende groepen adoptieouders specifieke ondersteuningswensen hebben.

Alle ouders die een kind op vierjarige leeftijd of ouder hebben geadopteerd, hadden behoefte aan tips en adviezen over hoe zij konden aansluiten bij de ontwikkeling van hun kind en aan praktische opvoedtips passend bij de ontwikkelingsfase van hun kind. Daarnaast hadden zij het handig gevonden als zij in het voortraject de tip hadden gekregen om op tijd op zoek te gaan naar een school; zij hebben ervaren dat het lastig is om een school te vinden, doordat veel scholen vol zitten.

Ouders van een kind met een belaste sociaal-emotionele achtergrond, bijvoorbeeld een kind waarvan de biologische moeder psychische problemen heeft, hebben geen specifieke ondersteuningswensen. Een aantal adoptieouders van een adoptiekind van tien jaar of ouder heeft behoefte aan meer informatie die past bij de leeftijd van hun kind.

Adoptieouders die meerdere kinderen tegelijk hebben geadopteerd, hebben geen specifieke ondersteuningwensen genoemd.

Conclusie

Het aantal ondersteuningswensen van Nederlandse ouders met een adoptiekind blijkt te zijn toegenomen ten opzichte van 2006. De trend van relatief meer adopties van oudere kinderen zou hierop van invloed kunnen zijn. Het onderzoek heeft aangetoond dat wanneer het adoptiekind bij aankomst ouder is, de kans toeneemt dat ouders zich zorgen maken; professionele hulp inschakelen; het huidige nazorgaanbod voor adoptieouders *niet* toereikend vinden.

In 2006 werden de behoeften aan een standaard nazorgaanbod dat proactief wordt aangeboden; aan adoptienazorg die langdurig beschikbaar is; aan adoptiekennis op kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en scholen; om ervaringen te kunnen delen met anderen, niet uitgesproken, maar in 2012 wel. Amerikaanse wetenschappers schreven de afgelopen jaren al over deze vier behoeften.

Er is in Nederland nog veel winst te behalen op het gebied van adoptienazorg; het huidige onderzoek heeft aangetoond dat 37% van de adoptieouders het huidige nazorgaanbod voor adoptieouders niet toereikend vindt. Het adoptieouderschap stelt ouders voor grote en unieke opvoedingsuitdagingen; adequate ondersteuning is hierbij van wezenlijk belang.